

Sanja Grakalić Plenković

AUTOBIOGRAFIJE HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA U „ALMANAHU SRPSKIH I HRVATSKIH PJESNIKA I PRIPOVIJEDAČA 1910”

dr. sc. Sanja Grakalić Plenković, Veleučilište u Rijeci, izvorni znanstveni članak

UDK 821.163.42.09-94
821.163.42.02 Moderna

Rad opisuje korpus od osam autobiografija književnika hrvatske moderne objavljenih u Almanahu srpskih i hrvatskih pjesnika i pripovijedača 1910 (ur. Milan Ćurčin i Branimir Livadić), prvoj zbirci koja na jednom mjestu narudžbom okuplja autobiografije hrvatskih književnika. Interpretacija autobiografija ukazuje na zaključak da zajednički povod nastajanja i svijest o recepciji kod čitateljske publike uvjetuju sličnu klišeiziranu metatekstualizaciju; radi se o autobiografskim portretima nalik na biografije, lišenim literarizacije, ustaljene i čvrste kompozicije, u kojima dominiraju faktografski podaci. Ističu se sličnosti uvjetovane tematskom zadanošću, koje se odražavaju na formiranje fabule pripovijedanjem i linearnim kronološkim iznošenjem najčešće faktografskih podataka, ali i razlike uvjetovane slojevitosti intimnijeg pristupa, naznakama modernističkih elemenata, emotivnošću i estetskom obojenošću, kojima odišu autobiografije Milana Begovića i Josipa Kosora.

Ključne riječi: autobiografija, hrvatska književna moderna, Milan Begović, Josip Kosor

1. Prva zbirka autobiografija hrvatskih književnika

U predgovoru urednika najavljen kao „neusiljena, neredovna publikacija”, izražavajući književni ukus „jedne male književne grupe ljudi”, u srpnju 1910. u izdanju Dioničke tiskare u Zagrebu objavljen je *Almanah srpskih i hrvatskih pjesnika i pripovijedača 1910*, tiskan u redakciji Milana Ćurčina i Branimira Livadića, prva zbirka koja je na jednom mjestu okupila autobiografije hrvatskih književnika. Njome bilježimo stanovit početak intencije da se narudžbama poticane autobiografije okupljaju za istu ediciju, koja je, uz nezaobilazan interes javnosti za ovaj žanr, jedan od brojnih razloga povećane autobiografske produkcije krajem prošlog i početkom ovog stoljeća¹.

¹ Ideja da se pod istim naslovom okupe autobiografije književnika, koje se za tu priliku naručuju, nastavlja se već 1914. u znamenitoj *Hrvatskoj mladoj lirici* (1914), te kasnije, u izdanju *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925 – 1925*. (1925), *Hrvatskoj enciklopediji* (1941. – 1944.), biblioteci *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (1962. –), pa sve do znamenite i autobiografskim sladokuscima nezaobilazne zbirke V. Brešića *Autobiografije hrvatskih pisaca* (Brešić, 1997).

Almanah donosi radove dvadeset jednog književnika, koji prema u predgovoru iznesenom mišljenju urednika „pristojno” oslikavaju „našu lijepu književnost” u tom trenutku, te osamnaest autobiografija, predstavljenih uz diskretnu secesijsku eleganciju inicijala i vinjeta Tomislava Krizmana. Radi se o autobiografijama koje definira *autobiografski sporazum*, u svojoj osnovi postavivši identičan odnos pripovjedača, autora/potpisnika i glavnog lika, a koje kao takve prepoznaje i doživljava čitateljska recepcija². U *Almanahu* će se književnici publici predstaviti, kako kaže uredništvo, „od glavne ideje do interpunkcije”, svojim radovima i – autobiografijama. *Almanah* tako okuplja i autobiografije osam autora hrvatske moderne – Milana Begovića, Dragutina Domjanića, Rikarda Katalinića Jeretova, Josipa Kosora, Stjepana Kralja, Branimira Livadića, Vladimira Nazora i Ante Tresića Pavičića. Ako se prisjetimo da je u razdoblju moderne napisano još samo šest autobiografija (*Autobiografija* Ivana Kozarca (napisana 1907, objavljena 1911), obje autobiografije A. G. Matoša – *Ulomak autobiografije* (nap. poslije 1910, obj. 1923) i *A. G. Matoš* (1913), *Autobiografija* Bože Lovrića (1915), *Fragmenti autobiografije* Milana Marjanovića (nap. 1916, obj. 1918) i *Autobiografija* Ivane Brlić-Mažuranić (nap. 1916, obj. 1930))³, od kojih su za moderne objavljene samo tri, osam *Almanahovih* autobiografija nezaobilazna je zbirka u sagledavanju autobiografske produkcije hrvatske književnosti. U predgovoru doznajemo da je među pozvanim autorima svoje priloge obećao, ali ne i poslao Ivo Vojnović, dok autobiografije „nisu poslali nikako gospoda Babić-Gjalski, Mihovil Nikolić i Tomislav Krizman”, predstavivši se samo radovima. Za razliku od I. Vojnovića, svoju naklonost autobiografizmu spomenuti *zaboravni* autori ipak su pokazali, ostavivši nam kasnije u nasljeđe i autobiografije⁴.

2. Forma diktirana narudžbom kao povodom pisanja

Budući da nije neuobičajeno da autobiografije nastaju na poziv izdavača⁵, a autori, prihvativši poziv i prijedlog naručitelja, ovjeravaju *autobiografski sporazum* svojim imenom, urednik *Almanaha* M. Čurčin će, kako sam kaže, na „prijedlog gospodina Milana Begovića”, zamoliti književnike „da, uz prilog, pošlju i kratak svoj životopis kako koji hoće. Oni se štampaju onako kako su napisani” (*Almanah* 1910: 114).

² Polazimo od definicije kojom je autobiografiju opisao Philippe Lejeune, definirajući je s obzirom na njezine nezaobilazne elemente; oblik upotrebe jezika (pripovijedanje u prozi), temu (osobni život), identičnost autora (čije se ime odnosi na neku stvarnu osobu) i pripovjedača, poziciju pripovjedača (identičnost pripovjedača i glavnog lika) i retrospektivnu perspektivu pripovjednog teksta (Lejeune 2000: 202).

³ Sedma autobiografija moderne najvjerojatnije je (auto)biografija *Dragutin M. Domjanić*, napisana prije *Almanahovih*, a objavljena 1909. kao pogovor autorovoj zbirci *Pjesme*, no usprkos vrlo uvjerljivim okolnostima nema pouzdanih dokaza o autorstvu (Domjanić 1909: 137–139).

⁴ Tako je, čini se, hrvatska književnost zauvijek ostala bez autobiografije I. Vojnovića, što nije slučaj s ostalim *zaboravnim* autorima (usp. K. Š. Gjalski, *Za moj životopis* (obj. 1898), *Književna pisma* (1899); M. Nikolić, *Fragmenti iz mog života* (1944)).

⁵ Autobiografije pisane u razdoblju moderne, izuzev prve i nedovršene autobiografije A. G. Matoša, napisane vjerojatno u isto doba kada izlazi *Almanah* i objavljene posthumno, nastaju po narudžbi časopisa (I. Kozarac), uredništva leksikona (I. Brlić-Mažuranić) ili kao dio zbirke (druga autobiografija A. G. Matoša, B. Lovrić, M. Marjanović). Narudžba je najčešći povod nastajanja i ranije nastalim autobiografijama (usp. Brešić 1997; Sablić-Tomić 2008).

Pogled na ovih osam autobiografija otkriva nekoliko zajedničkih podudarnosti. Naime, unatoč „slobodi do krajnjih granica” (*Almanah* 1910: 7) koju naglašava uredništvo, u formalnom smislu one su vrlo slične; radi se o kratkim prozama zbijenim u pet (S. Kralj), sedam (J. Kosor, B. Livadić, V. Nazor), osam (D. Domjanić), odnosno devetnaest (R. Katalinić Jeretov) ili dvadeset tri rečenice (M. Begović, A. Tresić Pavičić). Primjeri su to sažetih autobiografskih portreta koji se strogo drže krute osnovne skice, od čije forme individualnošću i subjektivnošću donekle odskaku autobiografije M. Begovića i J. Kosora. Zajednička kratka forma odabrana utjecajem narudžbe za istu ediciju okvir je u kojem su *Almanahovi* autobiografi različito osmislili svoje priče; pišući sami sebi *bilješku o piscu* (V. Nazor), izvještaj s biobibliografskim podacima (S. Kralj), autobiografiju u ulozi biografije, u obliku upitnika (A. Tresić Pavičić) ili simuliranog intervjua (M. Begović), diskretnije (D. Domjanić) ili snažnije naglasivši emocije (J. Kosor).

Almanah okuplja autobiografije mlađih autora (većina nema ni 35 godina), što je neobično jer se radi o žanru koji se najčešće povezuje uz zrelo životno doba, kada retrospektivni osvrt na prošlost donosi stanovitu pouku iskustvom. Stariji autobiografi, A. Tresić Pavičić i R. Katalinić Jeretov, pišu svoje autobiografije u ranim četrdesetima, a 1910. već su objavili sve svoje najvažnije radove; V. Nazor i M. Begović, tada u ranim tridesetima, imaju do 1910. objavljene značajne zbirke pjesama, prozno stvaralaštvo i drame, no D. Domjanić, J. Kosor i najmlađi, S. Kralj, koji piše autobiografiju s 30 godina, dotad su objavili samo manji dio svojih radova⁶. Nijedan od spomenutih autora ne naglašava povod pisanju, podrazumijevajući da se on jasno nazire kroz retke predgovora *Almanaha*, čija obrazovno-informativna uloga, mada nenapadno i prešutno, ipak pretpostavlja određenu formalnu definiranost (kratkoću, jasnoću i informativnost prije svega). Kratke forme *Almanahovih* autobiografija stoga nismo skloni protumačiti modernističkim formalnim preferencijama.

3. Tematsko-kompozicijske posebnosti *Almanahovih* autobiografija

Autobiografije povezuje ustaljena, čvrsta i zaokružena kompozicija koja slijedi nabranje događanja po uzorku: uvod (rođenje, školovanje); razrada (zaposlenje, nabranje radova, interesi); završetak (trenutne okupacije). U kolebanju hoće li prioriteti autobiografija biti u razjašnjavanju događaja i faktografskih podataka, *almanahovci* iskazuju, pripremvši svoje životopise za oko javnosti, manje naklonosti k posljednjem. Iznose rijetke individualne elemente koji se uočavaju u stanovitoj gradaciji, od diskretnih do intimnošću snažno obojenih. Autori se očituju gotovo opipljivom sviješću o obvezama koje se od njih očekuju, pa će o njima progovoriti suzdržano i korektno, naklonjeni objektivnosti biografske faktografije, krećući se u zadanim vremenskim, prostornim i tematskim okvirima. Narudžba publikacije tako uvjetuje sličnu metatekstualizaciju kao nepisano pravilo. U trenutku kada *Almanah* izlazi većina autora prvi put se predstavlja javnosti biografijom, a svi *almanahovci* objavljuju prve autobiografije. Rođenje, školovanje, službu, trenutno zaposlenje i osvrt na objavljena i napisana djela spomenut će svi

⁶ D. Domjanić svoju prvu zbirku objavljuje 1909, J. Kosor započinje s objavljivanjem pjesama 1903, a prije 1910. objavljuje dvije zbirke pripovijesti i tri romana; S. Kralj dotad objavljuje pjesme u književnim časopisima.

autori osim J. Kosora, pa te tematske krugove možemo nazvati nezaobilaznima u poimanju javne autobiografije. Autobiografija J. Kosora odudara i u kompozicijskom smislu te naglašenijom emotivnošću i stilskom obojenošću. Ne osvrćući se na svoju naobrazbu (pa tako ni zvanje), književni rad ni djela, kao da sluti da će najvažnije tek reći, J. Kosor njihovu će nevažnost i naglasiti.

Samouk sam. Svoja zvanja ne spominjem, jer nisu bila zvanja moje volje. (Kosor; Almanah 1910: 119)

Kompozicijski odmak u autobiografiji M. Begovića uočljiv je prvenstveno kroz autorovu zamisao da autobiografiju piše oblikujući je kao razgovor sa samim sobom. U njezinu zaglavlju skriva, kao pravi modernist, moto *In voluptate ars*, posvetu svog rada ili svoju intimnu težnju, čime također potvrđuje da njegova predodžba o ulozi *Almanaha*, u smislu upoznavanja s čitateljskom publikom, podrazumijeva više otvorenosti. U svojim intimnijim osvrtima, za autore *Almanaha* vrlo rijetkim, M. Begović opisuje vlastita nadahnuća i emotivne kovitlace, pa će kao jedini među njima spomenuti modernu, s kojom se susreo u Beču. Ostale autobiografije baziraju se prvenstveno na vremenskim točkama; kao da su unaprijed zadane planom, njihovim rečenicama nižu se brojevi – godine rođenja, godine školovanja, broj djela i godine izdanja, broj nagrada. Sve su autobiografije (osim onih M. Begovića i B. Livadića) i datirane, što definira vrijeme narudžbe, vrlo jasno upućujući čitatelja na razdoblje koje će obuhvatiti. Najopsežnije su autobiografije M. Begovića i A. Tresića Pavičića, jer se radi o autorima koji su autobiografije koncipirali nižući kronološki ulomke iz svog života, posvetivši svakom važnijem razdoblju po jednu rečenicu, kompozicijski ih osmislivši kao odgovore na pitanja o kojima će razmišljati čitatelji, informirajući se o omiljenim književnicima u leksikonima ili enciklopedijama. Težište koje je A. Tresić Pavičić stavio na poznate i provjerljive podatke odnosi autobiografiji dinamičnost, pa ona odiše nametljivom obavijesnošću i sustavnim nabravanjima koja zasjenjuju svojom dominacijom estetičke izazove.

Mladost autora zrcali se u dinamičnosti i prisnosti autobiografije M. Begovića, a zamišljeni razgovor u njoj dočaran je brzim ritmom kratkih rečenica. Podsjeća nas na životno putovanje kojem su odredišta, motivirana nadama, snima i uzorima, manje opipljiva od faktografskih detalja i nabravanja.

Al vječni san moga života bijaše: pozorište.

Moja nada: nezaboravni Miletić. Ispunitelj mog sna: barun Berger. (Begović; Almanah 1910: 121)

Poput režisera ili feljtonista, jednostavnim *To je sve!* (Almanah 1910: 118) priču o sebi u trideset petoj godini života završit će D. Domjanić, skromno i duhovito, kao da završava pisati pismo. Neočekivano klišeiziran završetak, istovremeno šaljiv i simpatičan, ukazuje na svijest autora o tome kako upotreba kolokvijalnih sintagmi otvara lakše vrata upoznavanja i čitatelj opuštenije kreće u priču...

4. Pripovjedne tehnike i specifičnosti pripovjedača

Almanahovi autobiografi vlastito životno iskustvo oblikuju temeljeći se na povijesno-dokumentarističkom nastojanju da progovore kao javne ličnosti i napišu stanovit do-

kumentarno-biografski prikaz vlastita života kroz niz postignuća, važnih godina i događanja, ostavljajući subjektivnost zapažanja o svakodnevici društva na prijelazu stoljeća u drugom planu i rijetko komentirajući događanja na književnoj i društvenoj sceni. Jedan od razloga što autori javnu sliku stavljaju ispred privatne tumačimo narudžbom, pa osobni komentar društva naslućujemo samo kod M. Begovića i A. Tresića Pavičića. Tehnika koja se u promatranju ovog korpusa svojom učestalošću nameće jest pripovijedanje kronološkim tijekom, kojim autori oblikuju izvanjske događaje, nezaobilazne u prikazu sebe kao javne ličnosti. *Almanahove* autobiografije tako odjekuju objektivnom faktičnošću, pomalo ukočene i šablonizirane. To su jezgrovite, zbijene proze u kojima je autobiografsko pripovijedanje činjenica postignuto nizanjem i nabranjem, uz jasan osjećaj za percepciju čitateljske publike. Iako je to u hrvatskoj autobiografskoj produkciji rijetko, šestorica pišu o sebi u trećem licu, izbjegavši prisnost distanciranom pozicijom pripovjedača, a dvojica, poistovjetivši se s njime, u prvom (J. Kosor, M. Begović). Prvo lice tipično je za autobiografiju i donosi joj vjerodostojnost, očekivanu atmosferu *priče iz prve ruke* i odsustvo potrebe za provjerom kojom autobiografija u odnosu na biografiju odnosi prednost u očima čitateljstva. Iako su to, pretpostavljamo, polazeći od formalne i sadržajne slobode koje su autorima dane, očekivali urednici časopisa, autobiografije ne donose stanovit osobniji pristup u predstavljanju pisca. Naime, ako izuzmemo činjenicu da su podaci autobiografa bez sumnje točni i provjereni, odmak u individualnom pristupu koji očekujemo u odnosu na biografiju koju piše treća osoba u većini je *Almanahovih* autobiografija izostao. Prednost koju je piscima pružio *Almanah*, a koja bi mogla biti shvaćena kao prilika da se kao mladi autori mogu predstaviti očima publike „kako koji hoće” (*Almanah* 1910: 114), autori nisu prepoznali i iskoristili. Pokazali su naklonost promatranju vlastitoga rada objektivnim očima sakupljača „pouzdanih” biobibliografskih činjenica, a publika je, uvijek sklonija *pogledu iznutra*, izgubila dojam *potpune* autentičnosti. *Almanah* tako donosi autobiografije bez velikih stilskih i umjetničkih ambicija, kojima su, u odsustvu nadahnuća, pomalo pretenciozno, autori sami sebi napisali popis važnijih godina, djela i nagrada.

Svoju svijest o važnosti recepcije *almanahovci* će potvrditi nabranjem pseudonima, te svojevrsnim moralnim ili didaktičkim porukama kojima će se, kroz prizmu savjetovanja za budućnost, osvrnuti na vlastite odluke i životne puteve koje su birali. Društvena i književna odgovornost autobiografa promatranog korpusa očituje se nadalje na književnom, društvenom, kulturnom i političkom planu, što dokazuju jasna određenja prema aktualnim društvenim događanjima koja iskazuju.

I evo me ustaljena u tuđini. Radim na polju tuđe kulture, al radim zanosno i s ljubavlju. Kao da radim za svoje! Tuđina mi je dala ono priznanje, koje mi je draga domovina škrto davala, a pohlepno oduzimala... (Begović; *Almanah* 1910: 121)

Ne htjede ući u državnu službu, da se može slobodnije posvetiti književnosti i politici. Tu je odluku održao do danas, često stradajući, nikada ne klonuv duhom. (Tresić Pavičić; *Almanah* 1910: 114–115)

5. Modernistički elementi i umjetnički doseg

Umjetnički izrazi moderne pripadaju različitim poetikama koje tada supostoje. Dio *Almanahovih* autora svoje poetike duguje 19. st.; romantizmu ili romantičnom klasicizmu (A. Tresić Pavičić) i realizmu (R. Katalinić Jeretov) ili naturalizmu (J. Kosor), dio slijedi modernističke tendencije i trenutačna zbivanja u europskim književnostima, poput simbolizma, impresionizma i secesije (M. Begović, D. Domjanić, B. Livadić, V. Nazor) i avangarde (J. Kosor), čije će poetike tek zalaskom moderne dobiti svoj puni identitet. Hoće li se individualne stilske i poetičke karakteristike autora odraziti i na njihovim autobiografijama? Način na koji su one pripremljene za javnost, lišene svake intime ili *suvišnog* podatka, govori o opterećenju koje pred autobiografe pisce postavlja mnogo više zahtjeve u odnosu na ostale autobiografe iz javnog i kulturnog života. Opterećenje recepcijom naslućujemo i u činjenici da zbirka okuplja priznate autore, čiju umjetničku kvalitetu kritika nagrađuje, a izdavači pozdravljaju narudžbama autobiografija za stranice zbirke koja će prikazati suvremenu književnu scenu. U osvrtu na očekivanja čitateljske publike zanimljivo je naglasiti i tiražu knjiga i časopisa na prijelazu stoljeća, kada se knjige tiskaju u nakladama od 300 do 400 primjeraka, no rijetko se proda više od stotinu (Obad 1991: 268), što upućuje na činjenicu da je izbirljiva čitateljska publika neizmjereno vrijedna u svojoj malobrojnosti. Znajući da je *Almanah* tiskan u reprezentativnih 2.000 primjeraka, od kojih je 800 bilo namijenjeno „(za povez) na naročitoj hartiji” (Almanah 1910: 125), poziv njegova urednika da se književnici predstave i autobiografijama, a ne samo izborom iz književne produkcije, čini nam se još značajnijim, a analiza načina samoprikazivanja i samoiskazivanja *Almanahovih* autobiografa, suvremenika, tim zanimljivija.

Stilske odlike modernizma očekujemo u autobiografijama čiji su autori naklonjeniji modernističkim tehnikama, potaknuti pitanjem hoće li oni, okušavši se i u formi autobiografije, pisati u stilu estetske kulture na prijelazu stoljeća ili će ih njeni zadani okviri povesti u smjeru tradicionalnih, realističkih tehnika. Moderna fabulu s polja vanjskih događanja premješta na problematiku događanja u čovjeku, unutarnjih promatranja i osobnih preokupacija, što će autobiografiji otvoriti prostor da se, često konfesijski intonirana, uputi u samopromatranja autotematizacijom, autopoetizacijom i/ili autointerpretacijom. Preferencije *Almanahovih* autobiografa u smislu pripovjednih tehnika govore u prilog kronološkom nabranju, nizanju ili pripovijedanju događanja zasnovanih na uzročno-posljedičnim vezama, jer spomenuto donosi autobiografijama uvjerljivost, opravdanost i očekivanu obrazloživost, pa su postupci autora-pripovjedača-junaka motivirani, socijalno i društveno uvjetovani. Sve navedeno odražava tendencije koje u književnosti definiraju realizam. Elementi koje bismo interpretirali kao svojevrsni utjecaj modernističkih procesa u književnosti u *Almanahovim* autobiografijama nisu dominantni. Modernistička introspekcija, vrlo zahvalan obrazac upravo autobiografiji kao odabranoj prozi, te tendencije u književnosti koje književna povijest tumači kao modernističke, mogu se iščitati u dvije autobiografije, onoj J. Kosora i „autobiografskoj esejističkoj skici” M. Begovića (Brešić 1997: 217). Povezane ovom sličnošću, potvrđuju činjenicu da autobiografija književnika ne može korespondirati s biografijom književnog povjesničara ravnopravno upravo zbog različitih polazišta sakrivenih odnosom prema intimi i estetskom. Autori čija je ideja o prisnosti u *Almanahovim* autobiografijama najvje-

rojatnije bila na tragu i naših razmišljanja, J. Kosor i M. Begović, za *Almanah* se predstavljaju drugačije od ostalih autobiografa, a o njihovoj percepciji prema važnosti publike danas svjedoče autobiografije koje nasljeđuju *Almanahove* privjence svojih autora⁷. Nekoliko šturih rečenica autobiografije J. Kosora zapanjuje snagom emocija. Iako kao i ostali *almanahovci* izabire kratku i sažetu formu, J. Kosor neće se poput njih predstaviti rezervirano i distancirano, reducirajući svoje nesumnjive literarne mogućnosti u ispisivanju svojih biografskih skica. On će, naprotiv, površno doticati upravo faktografske elemente, spomenuvši ih samo kada su povod emotivnim doživljavanjima iz djetinjstva. Na površinu svoje priče iznijet će duševna previranja i raspoloženja, koja ostali *almanahovci* ostavljaju skrivenima.

...i po mojem sadanjem osjećanju bolje bi bilo, da nisam bio rođen, jer po poredbi sa Sviijem Rodjeni ne znače ništa kao i Nerodjeni. (Kosor; *Almanah* 1910: 119)

Snažan nemir i nezadovoljstvo donijet će podacima o stanovanju i boravku, koji su u drugih *Almanahovih* autobiografa očekivano vezani uz prostor i stanovitu dokumentarističku statičnost, novu dimenziju.

U petoj mi godini prenijela me, ne osvrćuć se na cik taj bola, ruka sudbe ko za šalu... (Kosor; *Almanah* 1910: 119)

Neće naglasiti vezanost uz prostor, nego kretanje, neuhvatljivost i nemir, kao snažan i dinamičan osjećaj stalnog kontinuiteta u upravo bezbrižnom odnosu prema vremenu i prostoru – odjek umjetnikovih unutarnjih traženja i previranja... Bol, nezadovoljstvo i depresija kao jasna psihološka motivacija te kratke autobiografske skice zaogrnut će tu-robnim i depresivnim sjećanjima osvrć još vrlo mladog književnika na svoj život, samopromatranje koje će autor nenadano, iznenađujuće nezavršenom mišlju u skladu sa svojim bijegom u introspekciju – ostaviti nedorečenim.

Posljedak mojih osjećaja – osvrnem li se neplodnom širokom njihovom života – je taj, da sam se najviše stidio... (Kosor; *Almanah* 1910: 119)

Iako *Almanahove* autobiografije nisu osobito detaljno stilski ni literarno ambiciozne, pa tako niti u skladu s modernističkim tendencijama osmišljene, za autobiografiju M. Begovića možemo reći posve suprotno. On nabraja uglavnom iste tematske krugove kao što to čine i ostali autori, no ova autobiografija ostvaruje se kroz intrigantnu atmosferu za one čitatelje koji književnika i njegov rad slabije poznaju. Poznatu zbirku *Knjiga Boccadoro*, u kratkoj insinuaciji koja se u svojoj zvučnosti doima kao stih,

Zoe i Xeres. (Begović; *Almanah* 1910: 120)

predstaviti će imenima ljubavnika i tako posredno podsjetiti na nju samo dobre poznavatelje svoje virtuozne poezije. M. Begović će, poput J. Kosora, modernistički prenijeti težiste i odgovornost za svoje odluke na emotivna stanja. Način na koji moderna tematizira proš-

⁷ M. Begović napisat će u desetljećima koja slijede još dvije autobiografije (*Moj život* (1942), i njen nastavak, obj. 1943), a J. Kosor još četiri (*Kratka autobiografija* (1950, obj. 1954) i tri autobiografije u rukopisnoj ostavštini, napisane 50-ih godina 20. st. i obj. 1990 (usp. Kosor, 1990)). Među *almanahovcima* koji su pisali autobiografije i kasnije je V. Nazor, koji će svoju *Autobiografiju* izreći stihovima i objaviti na naslovnici časopisa *Vijenac* 1927.

lost nameće pretpostavku polemičnog odnosa prema suvremenosti, što autobiografiji svakako donosi nepredvidive tendencije koje ona, zbog svoje jasno zadane uloge retrospektivnog istinitog pripovijedanja, može iskoristiti u kontrastiranju svijeta prošlosti (o kojem piše) i sadašnjosti (trenutka u kojem je pisana). M. Begovića će spomenuto razmimoilaženje nadahnuti u paraleli kojom se osvrće na sjevremenske ili u umjetnosti često obrađivane teme, motive ili prizore, kakve moderna rado ponovno izvlači pod svjetlo zanimanja, upućujući njima na sadašnjost. On isprepliće sjećanja na suvremenike, poznate književnike, i književne likove, ravnopravno ih sagledavajući bez obzira na njihovo postojanje u zbiljskom svijetu i ističući njihovu zajedničku ulogu u svom životu. Autorovi suvremenici (*nezaboravni Miletić i barun Berger*), pisci (*Boccaccio i Shakespeare*) i svjedočenje o vlastitim karakternim osobinama uz pomoć književnih likova koji su na stranice autobiografije dovedeni književnom aluzijom (*Tartuffe. Těrzites i Trissotin* (Begović; Almanah 1910: 120)) svjedoče o istovremenoj autobiografskoj tematizaciji suvremenih, realnih i umjetnički stvorenih, gotovih klišeja poznatih iz svijeta kazališta. Slikanje vlastita karaktera uplelo je u književna prisjećanja M. Begovića Molièreove junake koji svojom poznatom skicom pozivaju čitatelju u misli klišeizirane dramske likove i, sada oživljeni, čine savršene kulise za uvijek važne trenutke autorova života. M. Begović tako ne podsjeća na Molièreove likove kako bi nam predočio svoje znanje ili dočarao tradiciju francuske klasicističke drame, nego pomoću njih, okruživši ih suvremenim aluzijama iz svog života, stvara vlastite autobiografske podatke. Njima će, kao što moderna historicizmom doziva iz prošlosti u sadašnjost važne povijesne ili lijepe/vrijedne umjetničke trenutke, čineći ih tako sjevremenskim (Batušić 2001), istaknuti i učiniti sjevremenskom i skicu vlastitoga životnog puta.

Autobiografije u kojima prevladavaju faktografski elementi, a predvidljiva se kruta shema nameće kao okosnica, što je u konačnici odnijelo prevlast nad estetskim elementima, bez sumnje su brojnije. Osvrt na njihove estetske domete upućuje na zaključak da su, uz izuzetak autobiografija J. Kosora i M. Begovića, estetski relativno nedovoljno realizirane. Ukratko – autobiografije pisane za *Almanah 1910* u svojoj objektivnoj kratkoći nalikuju na novinske izvještaje ili biobibliografije, lišene literarizacije. Iako su naručene kako bi *Almanah* obavijestio javnost o novim, nadolazećim književnim snagama, autobiografi se osvrću na svoje živote bez velikih stilskih i umjetničkih ambicija. Razloge ovoj suzdržanosti prepoznajemo u višestrukim obvezama prema izdavačima ovakvog tipa edicije, što podrazumijeva istinitost, zanimljivost i umjetničku kvalitetu, koje treba uplesti u tematsku zadanost, formalnu uokvirenost, društvenu odgovornost, a sve potaknuto očekivanjima i nametnutim obvezama prema publici koja od mladih pisaca očekuje mnogo.

Literatura

- Almanah srpskih i hrvatskih pjesnika i pripovijedača 1910*, ur. Milan Ćurčin i Branimir Livadić, Dionička tiskara, Beograd, Zagreb, 1910.; <http://archive.org/details/almanahhrvatskih00urin>
- Autobiografije hrvatskih pisaca*, prir. Vinko Brešić, AGM, Zagreb, 1997.
- Batušić, Nikola, Kravar, Zoran, Žmegač, Viktor, *Književni protusvjetovi, poglavlja iz hrvatske moderne*, MH, Zagreb, 2001.

- Brešić, Vinko, „Begovićeva autobiografija”, u: *Zbornik radova sa skupa Milan Begović i njegovo djelo*, MH, Vrlika, Sinj, 1997., str. 215–221.
- Domjanić Dragutin, *Pjesme*, Zagreb, 1909.
- Gordogan*, 12, 1991., br. 31–32–33; *Gordogan*, 18/19, 1997/1998., br. 43–44, *Kolo*, 9, 1999., br. 3 (tematski svesci posvećeni autobiografiji)
- Kosor, Josip, *Velika autobiografija*, prir. Dubravko Jelčić, Vinkovci, Privlačica, 1990.
- Lejeune, Philippe, „Autobiografski sporazum”, u; *Autor, pripovjedač, lik*, prir. C. Mila-nja, 2000., str. 201–236.
- Obad, Vlado, „Hrvatska moderna u memoarskim svjedočenjima Vilme Vukelić”, *Croat-ica*, 22, 1991., br. 35–36, str. 257–272.
- Sablić Tomić, Helena, *Hrvatska autobiografska proza*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2008.
- Šicel, Miroslav, *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća, moderna*, knj. 3, Naklada Lje-vak, Zagreb, 2005.
- Zlatar, Andrea, *Autobiografija u Hrvatskoj*, MH, Zagreb, 1998.

SUMMARY

Sanja Grakalić Plenković

AUTOBIOGRAPHIES OF CROATIAN WRITERS PUBLISHED IN “ALMANAH SRPSKIH I HRVATSKIH PJESNIKA I PRIPOVIJEDAČA 1910”

This paper deals with autobiographical texts written by the authors of Croatian Literary Modernism published in “Almanah srpskih i hrvatskih pjesnika i pripovijedača 1910” (ed. Milan Ćurčin and Branimir Livadić), the first collection comprising autobiographies of Croatian writers written on commission. Parallel reading of the texts has led to the conclusion that the common motive for creating an autobiography together with the awareness of the readers’ reception resulted in a similar clichéd metatextualization; these autobiographical portraits resemble biographies, they lack literalization, their composition is well-established and firm with facts dominating the text. The interpretation of the autobiographies points to certain similarities determined by the theme itself, which are then reflected in the way the plot is structured through linear narrative chronological presentation of mainly factographic data, as well as to some differences which are the result of a multi-layered more intimate approach, of some hints of modernist elements, as well as emotional and aesthetic qualities which characterize the autobiographies written by Milan Begović and Josip Kosor.

Key words: *autobiography, Croatian Literary Modernism, Milan Begović, Josip Kosor*

